kitos metalinės detalės, tik stačiakampė plokštelė buvo valoma po mikroskopu (Liursam-1, padidinimas 10 kartų), o nuvalytos ovalinės plokštelės buvo papildomai iš vienos pusės sutvirtintos plonu audiniu.

Nupoliravus nuvalytų detalių paviršių minkštu audiniu, atsirado natūralus sidabrinis blizgesys ir išryškėjo ornamentas bei paauksavimas.

Acetonu nuvalytas metalinių detalių paviršius buvo padengtas polibutilmetakrilatu, kuris gerai sutvirtina ploną metalą ir apsaugo jį nuo kenksmingo aplinkos poveikio.

Apvalyti nuo žemių likę organikos gabaliukai sutvirtinti polibutilmetakrilatu ir sudubliuoti tonuotu plonu audiniu.

Remiantis literatūriniais duomenimis bei kita archeologine dokumentacija, pabandyta atkurti išlikusio perpetės fragmento vaizdą. Tuo tikslu užkonservuotos metalinės detalės buvo išdestytos ant naujos tonuotos odos pagal archeologo V. Šiméno pasiūlytą rekonstrukciją. Detalės tvirtintos ir sujungtos PBMA klijais (pav. 23:1).

Sumontavus perpetę, metalinės detalės buvo padengtos mikrokristalinio vaško danga, suteikiančia metalo paviršiui hidrofobiškumo ir kompensuojančia polimerinės dangos mikrodefektus, neišvengiamai atsirandančius dėl polimero senėjimo.

Laima Vedrickienė

VIDGIRIŲ KAPO Nr. 30 RADINIŲ PIRMINIS KONSERVAVIMAS

Vidgirių vyro kapas Nr. 30 buvo įdomus radinys ne tik archeologui (žr. šios knygos p. 101), bet sudėtingas ir įdomus objektas konservatoriui. Kape pakankamai gerai išliko organinės kilmės radiniai, vertingi ir reti tarp V a. radinių (gerai užsikonservavusi mediena ir dideli audinio kiekiai). Pilnai išliko vi-

sa karsto konstrukcija, nors mediena buvo suirusi ir minkšta. Vanduo, užpildęs struktūros ertmės, išsaugojo medieną, o kartu ir karsto formą. Sudūlėjęs šlapias audinys dengė karsto paviršių keliais tarpusavyje sulipusiais sluoksniais, kai kuriose vietose jo rasta iki dešimt sluoksnių. Audinio būklė buvo kritiška, pradėjęs džiūti jis galėjo sutrupėti. Kitų įkapių būklė buvo neaiški, nes jas slėpė audinys. Pro skyles kyšojo sidabrinė auksuota (vizualiai sprendžiant) lankinės segės kojelė, antkaklės dalis. Žemiau pasirodė segių iš vario lydinių fragmentai. Be abejonės, metalo būklė turėjo būti taip pat bloga, nes metalų įvairovė ir didelė drėgmė turėjo suaktyvinti elektrocheminius procesus, dėl kurių suyra dirvoje metalo dirbiniai.

Vizualiai įvertinus kapo radinių būklę, tapo aišku, jog norint išsaugoti vertingas įkapes, unikalų karstą, būtinas pirminis jų konservavimas, kuris leistų saugiai preparuoti kapą. Tai ilgas ir sudėtingas darbas, o prasidėjęs rudens sezonas sunkino darbą lauko sąlygomis. Archeologams ir konservatorei pasitarus, buvo nuspręsta pergabenti kapo radinius, išimtus bloke su žemėmis, į P. Gudyno muziejinių vertybių restauravimo-konservavimo centro archeologijos skyrių ir laboratorijoje atlikti pirminį konservavimą bei preparavimą. Iš karto buvo realiai įvertintos tokio didelio objekto iškėlimo, transportavimo galimybės, restauravimo centre esanti techninė įranga šlapiai medienai konservuoti. Kadangi techninės galimybės buvo ribotos, nuspręsta, jog tikslingiausia esamomis sąlygomis gabenti karstą dalimis: atskirti karsto šonus, o dugną su audiniu ir kitomis įkapėmis padalinti į tris dalis. Pjūvio vietos buvo parinktos remiantis archeologo patirtimi, įvertinus kituose Vidgirių kapinyno kapuose rastų įkapių išsidėstymą. Stengtasi nesužaloti įkapių pjaunant, todėl palikta didesnė galvūgalio ir krūtinės srities karsto dalis, kurioje turėtų koncentruotis įkapės. Vėliau atlikti rentgenografiniai tyrimai patvirtino parinkimo teisingumą. Pjūvio vietas nuspręsta panaudoti dendrochronologinei analizei, o konser-

vuotos medienos fragmentai bus vėl sujungti atkuriant karsto dugno visumą.

Visos kapo dalys buvo išimtos su žemių sluoksniu ant faneros lakštų, išpurkštos 1 % antiseptiko etonio tirpalu vandens - etilo alkoholio mišinyje 1:1 svorio dalimis, blokai įvynioti į polietileno plėvelę, saugant audinį ir medieną nuo perdžiūvimo. Atgabenus į laboratoriją, kiekvienas blokas buvo tyrinėjamas ir diferencijuojamas. Preparavo archeologas V. Šiménas.

Pirmiausia atliktas karsto dugno bloko rentgenografinis tyrimas (atliko A. Bėkšta), kurio dėka išsiaiškinome, kur, kiek ir kokios įkapes glūdi po audiniu, gavome informacijos apie metalinių dirbinių būklę. Visi radiniai rasti didžiajame bloke. Rentgeno spinduliai taip pat išryškino didelį medienos suirimo laipsnį. Tačiau daugybė radinių - mediniai kabučiai, kauliné peilio rankena, neaiškios paskirties raginio ovalinio dirbinio dalis - rasti vėliau, preparuojant kapą, nes rentgeno spinduliai laisvai praėjo per šias medžiagas, todėl radiniai nebuvo užfiksuoti rentgenogramoje. Blokai buvo preparuojami sekant įkapių išsidėstymą rentgenogramos nuotraukoje.

Radinių konservavimui panaudotos skirtingos medžiagos ir metodai, priklausomai nuo jų būklės ir medžiagos.

Audiniai sutvirtinti 0,5 % hidroksipropolceliuliozes (firminis pavadinimas "Klucel" JAV, "Hercules Incorporated") tirpalu etilo alkoholyje, pridėjus 10 % glicerino audinių plastifikavimui ir hidrofiliacijai. Audiniai sotinti šiuo tirpalu kelis kartus. Sutvirtėję ir pradžiuvę daugiasluoksniai fragmentai buvo pakelti nuo lentų ir įkapių ir taip palikti laikinam saugojimui, nes archeologinių audinių diferenciavimas sėkmingiausiai (su minimaliais nuostoliais) atliekamas jų valymo ir plovimo metu. Preliminariniais tyrimo duomenimis, rasti 2 rūšių audiniai: dominuoja vilnonis keturnytis audinys ir yra išlikusios nedidelės skiautės labai sunykusio dvinyčio audinio (spėjama, jog augalinės kilmės). Šis audinys rastas po vilnoniu.

Mediena preparavimo metu buvo visą laiką saugoma nuo perdžiuvimo - nuolat vilgoma, atviros vietos uždengiamos drėgna marle ir polietileno plevele. Nuvalytos ir nuplautos medienos dalys buvo dezinfekuotos .0,25 mg/l koncentracijos preparato TILT emulsija vandenyje (Šveicarija, CIBA-GELGI firma) ir sandariai įpakuotos su dezinfekuojančio skysčio atsarga į polietileninę plėvelę tolimesniam saugojimui.

Mediniai kabučiai (26), rasti prie papildomų įkapių - žiedų ir įvijų sankaupos, buvo iš karto pradėti konservuoti tradiciniu metodu, tvirtinant suirusią šlapią medieną polietilenglikoliu. Nuvalyti ir dezinfekuoti šie smulkūs radiniai buvo pamerkti į 10 % vandeninį polietilenglikolio - 4000 tirpalą (PEG). Palaipsniui didinant polimero koncentraciją tirpale vanduo bus pilnai pakeistas PEG'u ir sutvirtės medienos struktūra.

Metalo radiniai, laipsniškai atidengiami nuimant audinius, priešingai organiniams, buvo džiovinami ir po to tvirtinami. Segės iš vario lydinių, sidabro apyrankė buvo ypač stipriai sukorodavę. Džiovinimui naudojame etilo alkoholį, acetoną. Radiniai buvo tvirtinami 5 % polibutilmetakrilato tirpalu ksilole, keletą kartų sotinami, prieš nuimant nuo karsto dugno lentos ir jau nuėmus. Pradiniame konservavimo etape nesistengta pilnai prisotinti suirusį metalą polimeru, bet tik tiek, kiek minimaliai būtina radiniui sustiprinti. Sidabrinė lankinė segė ir antkaklė buvo pakankamai tvirtos, todėl polimero tirpalu neapdorotos. Tolimesniam korozijos procesui lėtinti kiekvienas objektas sandariai įpakuotas į polietileninį maišelį su silikagiliu, prisotintu universaliu korozijos inhibitoriumi (preparatas "Linasil").

Pridetinės įkapės: žiedai, įvijos - buvo visiškai suirusios, todėl sutvirtintos PBMA tirpalu kartu su audiniais, esančiais po jomis, į bendrą bloką, kuris visu pakraščiu priklijuotas acetoniniu PBMA klijumi prie kartoninio pagrindo.

Kaulo ir rago dirbiniams tvirtinti panaudotas 1 % polivinilbutiralio (PVB) tirpalas etilo alkoholyje. Ge-

riamojo rago ir jo sidabrinio apkalo likučiai šiek tiek sutvirtinti prieš iškeliant iš karsto, nuimant galvūgalio medžio liekanas. Apkalas rastas pilnai sukorodavęs, jo formą ir ornamento detales išlaikė sidabro druskų sluoksnis. Prisotinus PVB ir nuvalius apkalo paviršių, atskiri fragmentai buvo priklijuoti prie plono audinio, kuris papildomai sutvirtino apkalo likučius ir išsaugojo jo išlinkimą. Tuo pačiu polimeru buvo sutvirtintas ragas ir ornamento įspaudas molyje, teikiantis papildomą informaciją, rekonstruojant apkalo ornamentą.

Analogiškai konservuotos ovalinio dirbinio detalė ir peilio rankena. Peilio geležtė buvo visiškai suirusi, tik rusvų geležies oksidų miltelių sankaupos, besitęsiančios nuo segių iki rankenos liudijo jos buvimą (juosta gerai įžiūrima rentgenogramoje). Kaip ir metalo dirbinių atveju, į kaulą ir ragą įterptas minimalus polimero kiekis.

Visi vyro kapo Nr. 30 radiniai bus detaliai tyrinėjami ir pilnai konservuojami. Pirminis, vadinamasis "lauko" konservavimas, turejo dvejopą prasmę. Pirmiausia - leido sėkmingai preparuoti kapą. Ir antrą - apsaugojo radinius nuo tolesnio irimo 1,5-2 metams. Tai labai svarbu, nes laiko rezervas reikalingas radinių tolimesniam tyrimui ir konservavimo metodikoms paruošti.